

V Štrasburgu 17. 4. 2018
COM(2018) 450 final

ANNEXES 1 to 2

PRÍLOHY

k

OZNÁMENIU KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNE MU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Oznámenie z roku 2018 o politike rozširovania EÚ

{SWD(2018) 150 final} - {SWD(2018) 151 final} - {SWD(2018) 152 final} -
{SWD(2018) 153 final} - {SWD(2018) 154 final} - {SWD(2018) 155 final} -
{SWD(2018) 156 final}

Príloha 1 – Zhrnutia zistení zo správ

Turecko

Výnimočný stav vyhlásený po pokuse o prevrat 15. júla 2016 stále platí a je zameraný na odstránenie Gülenovho hnutia, ktoré turecké orgány označujú za teroristickú organizáciu zodpovednú za pokus o prevrat, ako aj na boj proti terorizmu v súvislosti s opakovanými útokmi v Turecku.

Európska únia, ktorá pokus o prevrat okamžite a dôrazne odsúdila, zopakovala svoju plnú podporu demokratickým inštitúciám krajiny a uznala oprávnenú potrebu Turecka prijať rýchle a primerané opatrenia vzhľadom na túto závažnú hrozbu. Všeobecný rozsah a kolektívna povaha, ako aj neprimeranosť opatrení, ktoré boli prijaté po neúspešnom pokuse o prevrat v rámci výnimočného stavu, ako sú rozsiahle prepúšťanie, zatýkanie a väznenie, však naďalej vyvolávajú závažné obavy. Turecko by malo okamžite zrušiť výnimočný stav.

Závažné nedostatky má 31 dekrétov, ktoré boli doteraz prijaté v rámci výnimočného stavu. Ani jeden nebol predmetom dôkladného a účinného preskúmania parlamentom. V dôsledku toho dekréty dlho neboli prístupné na súdne preskúmanie a ani jeden z nich sa zatiaľ nestal predmetom rozhodnutia ústavného súdu. Tieto mimoriadne dekréty významne obmedzili určité občianske a politické práva vrátane slobody prejavu, slobody zhromažďovania a procesných práv. Takisto sa nimi zmenili kľúčové časti právnych predpisov, ktoré budú účinné aj po ukončení výnimočného stavu.

Odkedy bol vyhlásený výnimočný stav, do väzby bolo vzatých vyše 150 000 ľudí, 78 000 ich bolo zatknutých a vyše 110 000 zamestnancov verejnej správy bolo prepustených, kým podľa tvrdenia orgánov sa približne 40 000 ľudí vrátilo do zamestnania, z toho približne 3 600 na základe dekrétu.

Pôsobiť začala odvolacia komisia v rámci výnimočného stavu a dostala spolu približne 107 000 odvolaní. Táto komisia začala prijímať rozhodnutia až v decembri 2017 a doteraz poskytla nápravu iba niekoľkým žiadateľom. Jej rozhodnutia podliehajú súdnemu preskúmaniu. Ešte sa musí rozvíjať, aby mohla poskytovať účinnú a transparentnú nápravu osobám, ktorých sa nespravodlivo dotkli opatrenia v rámci výnimočného stavu.

Okrem odvolacej komisie schopnosť Turecka zabezpečiť účinné vnútroštátne právne prostriedky nápravy v zmysle Európskeho súdu pre ľudské práva ešte viac oslabilo niekoľko nešťastných precedensov. V jednom prípade sa nižší súd odmietol riadiť rozsudkom ústavného súdu v jednej typickej veci; nadväzujúci rozsudok ústavného súdu v prípade jedného z obvinených napokon nižší súd dodržal. Niekoľko súdnych rozhodnutí priaznivých voči významným obvineným osobám vrátane obhajcov ľudských práv rýchlo zrušil iný či dokonca ten istý súd, v niektorých prípadoch na základe pripomienok zástupcov výkonnej moci.

Turecko sa ešte musí zaoberať kľúčovými odporúčaniami Rady Európy a jej orgánov. Obvinenia z protiprávneho konania sa musia dokazovať v transparentných postupoch a individuálne pri každom obvinenom. Trestnú zodpovednosť jednotlivca možno určiť iba pri plnom dodržaní oddelenia právomocí, plnej nezávislosti justície a práva jednotlivcov na spravodlivý proces. Turecko by malo okamžite zrušiť výnimočný stav.

V apríli 2017 sa v Turecku uskutočnilo referendum, ktorým sa tesnou väčšinou schválili ústavné zmeny zavádzajúce prezidentský systém. Z posúdenia Benátskej komisie vyplýva, že zmenám chýba dostatočný systém brzd a protiváh a predstavujú hrozbu pre delbu moci medzi výkonnú a justičnú moc. Samotné referendum vyvolalo závažné obavy v súvislosti s celkovým negatívnym vplyvom výnimočného stavu, nerovnakými podmienkami obidvoch strán kampane a oslabením záruk pre integritu volieb.

V rámci výnimočného stavu boli obmedzené kľúčové funkcie parlamentu ako legislatívnej moci, keď sa vláda uchýlila k vydávaniu mimoriadnych dekrétov so „silou zákona“ s cieľom regulovať záležitosti, ktoré sa mali upravovať v rámci riadneho legislatívneho postupu. So zreteľom na zhoršovanie politického napätia v krajine došlo v parlamente k ešte väčšiemu zúženiu priestoru na dialóg medzi politickými stranami. Po jednorazovom zrušení parlamentnej imunity v máji 2016 boli mnohí zákonodarcovia z opozičnej strany HDP zatknutí a desať z nich bolo zbavených svojho mandátu.

Po niekoľkonásobnom prenose právomoci na úrad prezidenta prostredníctvom mimoriadnych dekrétov sa posilnilo postavenie prezidenta voči výkonnej moci. Vymenovaním správcov namiesto komunálnych výkonných úradníkov a zvolených zástupcov sa značne oslabila miestna demokracia.

Občianska spoločnosť sa dostala pod čoraz väčší tlak, najmä vzhľadom na vysoký počet zatknutých aktivistov vrátane obhajcov ľudských práv a opakované zákazy demonštrácií a iných druhov zhromažďovania, čo viedlo k rýchlemu zmenšeniu priestoru pre základné práva a slobody. Mnohé organizácie na ochranu práv ostali zatvorené ako súčasť opatrení v rámci výnimočného stavu a chýbajú účinné právne prostriedky nápravy, pokiaľ ide o konfiškácie.

Vláda prepracovala právny rámec, ktorým sa riadia civilno-vojenské vzťahy, a významne zvýšila právomoci výkonnej moci nad armádou, čím posilnila civilný dohľad. V rámci ústavných zmien boli zrušené vysoké vojenské súdy. Vojenské a spravodajské služby naďalej nepodliehajú dostatočnej kontrole v parlamente.

Situácia na juhovýchode patrí naďalej medzi najkritickejšie výzvy pre krajinu. Zhoršená bezpečnostná situácia sa čiastočne presunula do vidieckych oblastí. Záväzok vlády pokračovať v bezpečnostných operáciách na pozadí opakovaných násilných činov Strany kurdských pracujúcich (PKK), ktorá je naďalej na zozname osôb, skupín a subjektov zapojených do terorizmu, ktorý vypracovala EÚ, ostáva určujúcim prvkom situácie v regióne. Hoci má vláda legitímne právo bojovať proti terorizmu, zodpovedá aj za to, aby zabezpečila, že sa to bude vykonávať v súlade so zásadami právneho štátu, s ľudskými právami a základnými slobodami. Protiteroristické opatrenia musia byť primerané. Investičný plán vlády na rekonštrukciu zničených oblastí na juhovýchode viedol k prebiehajúcej výstavbe tisícov obydľí, ale odškodnenie doteraz dostalo iba niekoľko vnútorne vysídlených osôb. V oblasti obnovenia dôveryhodného politického procesu potrebného na dosiahnutie pokojného a udržateľného riešenia nedošlo k nijakému vývoju.

Turecko je mierne pripravené v oblasti reformy **verejnej správy** a pevne sa zaviazalo vytvoriť otvorenejšiu správu a používať elektronickú verejnú správu. V oblasti štátnej služby a riadenia ľudských zdrojov a v oblasti zodpovednosti správy s ohľadom na právo na spravodlivosť v správnych veciach a na právo na odškodnenie však došlo k závažnému zhoršeniu. Stále sa musia poskytovať transparentné a účinné prostriedky nápravy v prípade rozsiahleho prepúšťania.

Súdny systém Turecka je v počiatočnom štádiu pripravenosti. V minulom roku došlo k ďalšiemu závažnému zhoršeniu, a to najmä v oblasti nezávislosti justície. Účinnosť nadobudli zmeny ústavy, ktorými sa upravuje Rada sudcov a prokurátorov, čím sa ešte viac oslabila jej nezávislosť od výkonnej moci. Rada sudcov a prokurátorov pokračovala v rozsiahlom pozastavovaní výkonu funkcií a prekladaní sudcov a prokurátorov. Na riešenie obáv týkajúcich sa nedostatku objektívnych, jednotných a vopred určených kritérií založených na zásluhách pri prijímaní a povyšovaní sudcov a prokurátorov nebolo vyvinuté nijaké úsilie.

Krajina dosahuje určitú pripravenosť, pokiaľ ide o **boj proti korupcii**, v rámci ktorého sa nedosiahol nijaký pokrok. Právny a inštitucionálny rámec sa musia ešte viac zladit' s medzinárodnými normami a naďalej umožňujú neprípustné ovplyvňovanie vyšetrovania a stíhania v prípadoch korupcie vysokopostavených osôb zo strany výkonnej moci. Bilancia

Turecka, pokiaľ ide o výsledky vyšetrovania, trestného stíhania a odsúdenia v prípadoch korupcie, je stále slabá, a to najmä pokiaľ ide o prípady veľkej korupcie. V oblasti posilnenia zodpovednosti a transparentnosti činnosti verejných subjektov nedošlo k nijakému pokroku. Na rozhodný boj proti korupcii je potrebný všeobecný politický konsenzus medzi stranami a silná politická vôľa. Turecko stále musí zaviesť takmer všetky odporúčania zhromaždenia Skupiny štátov Rady Európy proti korupcii. Korupcia zostáva rozšírená v mnohých oblastiach a stále predstavuje vážny problém. Aj vnímanie korupcie zostáva na vysokej úrovni.

V **boji proti organizovanej trestnej činnosti** Turecko dosiahlo určitú pripravenosť a určitý pokrok predstavuje prijatie novej stratégie a zvýšenie inštitucionálnej kapacity. Turecko musí zlepšiť svoje právne predpisy v oblasti počítačovej kriminality, konfiškácie majetku a ochrany svedkov. Zavedené boli právne predpisy v oblasti ochrany údajov, zatiaľ však nie sú v súlade s európskymi normami. Finančné vyšetrovania sa využívajú príliš málo. Preventívne zmrazenie aktív sa uplatňuje zriedka a miera konfiškovaného majetku je nízka. V oblasti boja proti terorizmu je zavedený komplexný právny rámec týkajúci sa financovania terorizmu. Trestnoprávne a protiteroristické právne predpisy by mali byť v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva. V praxi sa musí dodržiavať zásada proporcionality.

Turecko dosiahlo priaznivý pokrok v oblasti **migračnej a azylovej politiky** a zachovalo záväzok vykonávať účinné riadenie migračných tokov na trase cez východné Stredozemie podľa vyhlásenia EÚ a Turecka z marca 2016. Pokiaľ ide o vykonávanie plánu liberalizácie vízového režimu, začiatkom februára Turecko predložilo Európskej komisii pracovný plán, v ktorom sa uvádza, ako chce Turecko splniť sedem doposiaľ nesplnených kritérií liberalizácie vízového režimu. Komisia hodnotí návrhy Turecka a budú nasledovať ďalšie konzultácie s tureckými partnermi.

Turecký právny rámec obsahuje všeobecné záruky v oblasti dodržiavania **ľudských a základných práv**, ktoré však boli narušené a oslabené niekoľkými mimoriadnymi dekrétmi. Pokračovalo závažné zhoršovanie **slobody prejavu**, oblasti, v ktorej sa Turecko nachádza v počiatočnom štádiu pripravenosti. Rozsah opatrení prijatých v rámci výnimočného stavu sa postupne rozširoval a zasiahol aj množstvo kritických hlasov, okrem iného v médiách a akademickej obci, a to v rozpore so zásadou proporcionality. Trestné stíhanie novinárov, z ktorých vyše 150 ostáva vo väzbe, obhajcov ľudských práv, spisovateľov alebo používateľov sociálnych médií, odoberanie novinárskych preukazov, ako aj zatvorenie množstva médií či vládou vymenovaní správcovia na správu týchto médií vyvolávajú vážne znepokojenie a väčšinou sa zakladajú na selektívnom a arbitrárnom uplatňovaní práva, najmä ustanovení o národnej bezpečnosti a boji proti terorizmu. Zákon o internete a všeobecný právny rámec naďalej umožňujú výkonnej moci blokovat' internetový obsah bez súdneho príkazu z neprimerane širokého spektra dôvodov. K vážnemu zhoršeniu došlo aj v oblastiach slobody zhromažďovania, slobody združovania, procesných a vlastníckych práv. Sloboda zhromažďovania je naďalej zákonne aj v praxi do veľkej miery obmedzovaná. Opatreniami prijatými v rámci výnimočného stavu sa takisto zrušili kľúčové záruky, ktoré chránia zadržané osoby pred týraním, čím sa zvyšuje riziko beztrestnosti, a to v situácii zvýšeného výskytu obvinení zo zlého zaobchádzania a mučenia. Mimoriadnymi dekrétmi sa zaviedli dodatočné obmedzenia procesných práv vrátane práva na obhajobu. Presadzovaniu práv bráni fragmentácia a obmedzený mandát verejných inštitúcií zodpovedných za ľudské práva a slobody a celkový kontext, v ktorom bola oslabená nezávislosť súdnictva. Extrémna chudoba a nedostatok základných životných potrieb v rómskych domácnostiach v Turecku sú naďalej bežné. Práva najzraniteľnejších skupín a osôb patriacich k menšinám by sa mali dostatočne chrániť. Vážne obavy naďalej vzbudzujú rodovo motivované násilie, diskriminácia, nenávistné prejavy proti menšinám, trestné činy z nenávisti a porušovanie ľudských práv lesbických, gejev, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych (LGBTI) osôb.

Turecko vyjadrilo podporu rozhovorom vedúcich predstaviteľov obidvoch komunít o urovnaní konfliktu na Cypre, ako aj snahám generálneho tajomníka OSN a jeho osobitného poradcu. Konferencia na Cypre zvolaná do Ženevy v januári 2017 a do Crans-Montany v júli 2017 sa skončila bez dohody. Turecko doteraz nesplnilo svoj záväzok zabezpečiť úplné a nediskriminačné vykonávanie dodatkového protokolu k dohode o pridružení a neodstránilo všetky prekážky voľného pohybu tovaru vrátane obmedzení týkajúcich sa priamych dopravných spojení s Cyprom. V normalizácii dvojstranných vzťahov s Cyperskou republikou sa nedosiahol nijaký pokrok. Závery týkajúce sa Turecka, ktoré prijala Rada Európskej únie a ktoré schválila Európska rada v decembri 2006, zostávajú v platnosti. V týchto záveroch sa stanovuje, že sa nezačnú rokovania o ôsmich kapitolách¹ súvisiacich s obmedzeniami Turecka, pokiaľ ide o Cyperskú republiku, a že sa predbežne neuzatvorí žiadna kapitola, až kým Komisia nepotvrdí, že Turecko plne vykonalo dodatkový protokol k dohode o pridružení.

Spolupráca s Gréckom a Bulharskom v oblasti migrácie sa zvýšila. Napätie v Egejskom mori a vo východnom Stredozemí však nepomohlo dobrým susedským vzťahom a oslabilo regionálnu stabilitu a bezpečnosť. Dvojstranné vzťahy s niekoľkými členskými štátmi EÚ sa zhoršili a občas dochádzalo k hrubým a neprijateľným vyjadreniam. Európska rada v marci 2018 dôrazne odsúdila nezákonné opatrenia Turecka vo východnom Stredozemí a v Egejskom mori a pripomenula jeho záväzok dodržiavať medzinárodné právo a dobré susedské vzťahy a normalizovať vzťahy so všetkými členskými štátmi EÚ. Európska rada takisto vyjadrila hlboké znepokojenie nad ďalším zadržiavaním občanov Európskej únie v Turecku vrátane dvoch gréckych vojakov a požadovala rýchle a pozitívne vyriešenie týchto záležitostí v rámci dialógu s členskými štátmi.

Turecko sa musí jednoznačne zaviazat' k dobrým susedským vzťahom, plneniu medzinárodných dohôd, ako aj k mierovému urovnávaniu sporov v súlade s Chartou Organizácie Spojených národov, pričom sa v prípade potreby môže obrátiť na Medzinárodný súdny dvor. V tejto súvislosti EÚ znovu vyjadrila vážne obavy a naliehavo vyzvala Turecko, aby sa vyvarovalo akejkoľvek hrozby alebo činnosti zameranej proti niektorému členskému štátu, ako i zdrojov napätia alebo činností, ktoré poškodzujú dobré susedské vzťahy a mierové urovnávanie sporov.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, turecké hospodárstvo je v pokročilom štádiu a možno ho považovať za fungujúce trhové hospodárstvo. Hospodárstvu sa s podporou stimulačných opatrení vlády podarilo zotaviť z recesie v dôsledku pokusu o prevrat v roku 2016 a v roku 2017 dosiahlo silný rast. Vysoký rast však bol spojený s veľkými makroekonomickými nerovnováhami. Deficit bežného účtu je stále vysoký a ku koncu roku 2017 sa zvýšil, v dôsledku čoho je krajina závislá od prílevu kapitálu a zraniteľná voči vonkajším otrasom. Miera inflácie v roku 2017 dosiahla dvojciferné hodnoty (11,1 %) a pokračovalo znehodnocovanie tureckej líry, čo viedlo k obavám, či orgány s rozhodovacou právomocou v oblasti menovej politiky dokážu zachovávať cenovú stabilitu. Turecké hospodárstvo sa naďalej vyznačuje vysokou úrovňou neformálnosti. Vo všeobecnosti v tejto oblasti došlo k zhoršeniu. Tendencia zvyšovať štátnu kontrolu v ekonomickej sfére a opatrenia zamerané na podniky, podnikateľov a politických oponentov a ich podniky poškodili podnikateľské prostredie.

Pokiaľ ide o schopnosť čeliť konkurenčným tlakom a trhovým silám v rámci Únie, Turecko dosiahlo určitý pokrok a jeho pripravenosť je na dobrej úrovni. Turecké hospodárstvo je z hľadiska obchodu aj investícií dobre integrované s trhom EÚ. Určitý pokrok sa dosiahol v sektore energetiky, najmä na trhu s plynom, a pri zvyšovaní výdavkov na výskum a vývoj. Veľké problémy však ostávajú vo vzťahu ku kvalite vzdelávania. Nedošlo k nijakému pokroku, pokiaľ ide o zvýšenie transparentnosti štátnej pomoci.

¹ Voľný pohyb tovaru, právo usadiť sa a sloboda poskytovať služby, finančné služby, poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, rybárstvo, dopravná politika, colná únia a vonkajšie vzťahy.

Pokiaľ ide o **schopnosť preberať záväzky vyplývajúce z členstva**, Turecko pokračovalo v zosúladzovaní s *acquis*, hoci pomalším tempom. Existuje viac príkladov na zhoršenie, pokiaľ ide o niekoľko kľúčových aspektov v oblastiach informačnej spoločnosti, sociálnej politiky a zamestnanosti a vonkajších vzťahov. Turecko je v pokročilom štádiu v oblastiach práva obchodných spoločností, transeurópskych sietí a vedy a výskumu a dosiahlo dobrú úroveň pripravenosti v oblastiach voľného pohybu tovaru, zákona o duševnom vlastníctve, finančných služieb, politiky podnikov a priemyselnej politiky, ochrany spotrebiteľa a zdravia, colnej únie a finančnej kontroly. V oblasti verejného obstarávania je Turecko len mierne pripravené, keďže má ešte vážne nedostatky v jeho zosúladzovaní. Turecko je takisto mierne pripravené v oblasti štatistiky a dopravnej politiky, kde je naďalej potrebné vyvinúť značné celoplošné úsilie. Turecko je len do určitej miery pripravené v oblastiach životného prostredia a zmeny klímy, v ktorých je stále potrebné zaviesť a vykonávať ambicióznejšie a lepšie koordinované politiky. Vo všetkých oblastiach je potrebné venovať viac pozornosti presadzovaniu právnych predpisov, zatiaľ čo mnohé oblasti si ešte vyžadujú značný pokrok pri zosúladzovaní právnych predpisov s *acquis* Únie.

Čierna Hora

Pokiaľ ide o **politické kritériá**, vykazované obdobie poznačila nízka úroveň dôvery voči volebnému rámcu a zdĺhavý bojkot parlamentu celou opozíciou trvajúci od parlamentných volieb v októbri 2016. Navrátenie politickej diskusie do parlamentu je povinnosťou všetkých politických subjektov. Časť opozície sa do parlamentu vrátila v decembri 2017, no toto čiastočné a selektívne ukončenie bojkotu ešte musí viesť k väčšiemu parlamentnému dialógu a kontrole. Politická scéna je naďalej rozdrobená, polarizovaná a poznačená nedostatkom politického dialógu, predovšetkým v demokratických inštitúciách.

Treba ďalej prehľbiť zákonodarnú moc parlamentu, ako aj dohľad nad výkonnou mocou. Parlament sa zisteniami auditu štátneho kontrolného úradu stále zaoberá iba v malej miere a nevedie sa nijaká diskusia ani nebola predložená správa o vykonávaní hlavných politík a právnych predpisov. V decembri 2017 parlament bez riadnej verejnej konzultácie prijal súbor zákonov, ktoré iba čiastočne riešia odporúčania Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Zvážiť by sa mala komplexná reforma volebného systému. Počas vykazovaného obdobia sa konalo osem volieb do orgánov samosprávy obcí. Voľby do orgánov samosprávy obcí sa nekonajú v celej krajine v rovnaký deň, ale priebežne. Politické prostredie sa tak vyznačuje dlhotrvajúcou a veľmi osobnou predvolebnou náladou. Z dôvodu volebného cyklu je ťažké pozorovať voľby, najmä pokiaľ ide o medzinárodných pozorovateľov, čo ponecháva dostatok priestoru pre obvinenia z nezrovnalostí, ktoré nie je možné nezávisle vyhodnotiť. V prípade údajného zneužívania verejných finančných prostriedkov v prospech politickej strany v roku 2012 (kauza „zvukové nahrávky“) nedošlo k nijakému novému vývoju, pokiaľ ide o vyvodenie politických a justičných dôsledkov.

Pokiaľ ide o správu vecí verejných, je potrebné posilniť transparentnosť, zapojenie zainteresovaných strán a schopnosť vlády realizovať reformy. Koherentnosť systému tvorby politík by sa mala zabezpečiť prostredníctvom koordinovanej prípravy politík. Mechanizmy pre konzultácie vlády s organizáciami občianskej spoločnosti existujú, potrebujú však jasné pravidlá a skutočnú angažovanosť na oboch stranách.

Čierna Hora je mierne pripravená na reformu **verejnej správy**. Priaznivý pokrok sa dosiahol v prípade zamestnancov verejnej správy a štátnych zamestnancov a v oblasti miestnej samosprávy, najmä prijatím nových zákonov zameraných na prijímanie do zamestnania v rámci verejnej služby založené na zásluhách. V záujme účinného riešenia depolitizovania verejnej

služby a optimalizácie štátnej správy, ako aj na zabezpečenie účinného vykonávania a finančnej udržateľnosti reforiem, je stále potrebná silná politická vôľa.

Súdny systém Čiernej Hory je mierne pripravený a dosiahol sa určitý pokrok. Legislatívny rámec v oblasti súdnictva zameraný na zvýšenie jej nezávislosti a profesionality sa ešte musí plne vykonať. Posilnila sa inštitucionálna kapacita.

Čierna Hora dosiahla určitú pripravenosť, pokiaľ ide o **boj proti korupcii**. Napriek určitému pokroku je korupcia rozšírená v mnohých oblastiach a stále vyvoláva znepokojenie. Zlepšila sa operačná kapacita inštitúcií. Všetky inštitúcie by však mali prejavovať iniciatívnejší postoj. Riešiť sa musia problémy týkajúce sa dôveryhodnosti, nezávislosti a určovania priorít protikorupčnej agentúry. Finančné vyšetrovanie a zaistenie a konfiškácia majetku sa ešte musia zlepšiť. Dosiahli sa prvé výsledky, pokiaľ ide o vyšetrovanie, trestné stíhanie a právoplatné odsúdenia týkajúce sa prípadov veľkej korupcie, tento pokrok sa však musí ešte viac konsolidovať. Ďalšie zlepšenie bilancie výsledkov úspešného vyšetrovania a odsúdení je možné iba v prostredí, v ktorom sú nezávislé inštitúcie chránené pred každým neprimeraným ovplyvňovaním a sú podnecované naplno využívať svoje právomoci.

V **boji proti organizovanej trestnej činnosti** sa začali dosahovať prvé výsledky trestného stíhania v oblasti boja proti prevádzkačstvu a proti obchodovaniu s drogami. Na vytvorenie presvedčivej bilancie sú však potrebné ďalšie výsledky, najmä v boji proti praniu špinavých peňazí a obchodovaniu s ľuďmi.

V oblasti **základných práv** Čierna Hora ďalej zosúladiť svoje právne predpisy s normami EÚ. Zlepšila sa najmä práca úradu ombudsmana, pri posilňovaní inštitucionálneho rámca a účinnej ochrane ľudských práv však stále treba vyvinúť viac úsilia. Čierna Hora po dosiahnutí pokroku v oblasti antidiskriminačných právnych predpisov musí zabezpečiť, aby sa zaviedli primerané inštitucionálne mechanizmy na ochranu zraniteľných skupín pred diskrimináciou. Vykonávanie právnych predpisov však zostáva nedostatočné a zvýšiť sa musí inštitucionálna kapacita v oblasti ľudských práv. Rómska² menšina naďalej patrí medzi najzraniteľnejšie a najdiskriminovanejšie komunity. Závažným problémom v krajine ostáva rodovo motivované násilie a násilie proti deťom.

Čierna Hora dosiahla určitú úroveň pripravenosti v oblasti **slobody prejavu**, ale počas vykazovaného obdobia nedošlo k nijakému ďalšiemu pokroku. V starých prípadoch týkajúcich sa násillia proti novinárom sa nedosiahol nijaký významný pokrok v súvislosti s vyšetrovaním. Závažné obavy vyvoláva nedávne politické zasahovanie do práce rady pre národných verejnoprávnych vysielateľov a Agentúry pre elektronické médiá. Mediálna scéna je naďalej veľmi polarizovaná a pretrvávajú problémy týkajúce sa nepochopenia úlohy slobodných médií. Vysoký zostáva počet prípadov žalôb za ohováranie, čo je takisto dôsledkom nedostatočných samoregulačných mechanizmov.

Čierna Hora si zachovala konštruktívny záväzok udržiavať dvojstranné vzťahy s ostatnými krajinami zapojenými do procesu rozširovania a susednými členskými štátmi EÚ a bola aktívnym účastníkom v oblasti **regionálnej spolupráce**.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, v otázke budovania funkčného trhového hospodárstva Čierna Hora dosiahla určitý pokrok a je mierne pripravená. Posilnila sa makroekonomická a fiškálna stabilita, no na riešenie pretrvávajúcich problémov, najmä vysokej záťaže verejného dlhu, treba vyvinúť viac úsilia. Hospodárstvo rástlo od roku 2013 bez prerušovania v rámci nízkej alebo miernej inflácie. Finančný sektor zlepšil svoju platobnú schopnosť a likviditu. V záujme zníženia obchodného deficitu sa však musí zväčšiť rozsah a zlepšiť kvalita vývozných základne. Nedostatky

² Všetky tieto skupiny sa v rámci EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov zaraďujú pod spoločný pojem „Rómovia“.

v oblasti právneho štátu vrátane nekalej súťaže zo strany neformálnej ekonomiky majú negatívny vplyv na podnikateľské prostredie. Trh práce čelí štrukturálnym problémom, čo sa odzrkadľuje v nízkej účasti na trhu práce a vo vysokej miere nezamestnanosti.

Čierna Hora dosiahla určitý pokrok a je mierne pripravená, pokiaľ ide o schopnosť čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám v rámci Únie. Základ lepšej konkurencieschopnosti tvorí výstavba kľúčovej infraštruktúry v niekoľkých oblastiach, ako aj rozvoj ľudského kapitálu. Prebieha reforma vzdelávania, treba však vyvinúť viac úsilia na odstránenie nesúladu medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami. Malé a stredné podniky naďalej čelia mnohým problémom, ako je prístup k financovaniu alebo zložitost' regulačného rámca. V záujme zlepšenia celkových výsledkov miestnych spoločností v oblasti vývozu je stále potrebné vyvinúť ďalšie úsilie.

Pokiaľ ide o **schopnosť Čiernej Hory preberať záväzky vyplývajúce z členstva**, vo väčšine oblastí sa vykonala dôležitá práca na zosúladení s *acquis* a príprave na jeho vykonávanie. Krajina je dobre pripravená v oblastiach, ako je právo obchodných spoločností a zahraničná, bezpečnostná a obranná politika. Je mierne pripravená v množstve kapitol, napríklad v oblastiach voľného pohybu tovaru, poľnohospodárstva, bezpečnosti potravín, veterinárnej a fytosanitárnej politiky. Čierna Hora sa nachádza v počiatočnom štádiu pripravenosti, pokiaľ ide o rybárstvo, ako aj o rozpočtové a finančné ustanovenia, a dosiahla určitú úroveň pripravenosti v oblasti životného prostredia a zmeny klímy, štatistiky, sociálnej politiky a zamestnanosti. Priaznivý pokrok sa dosiahol v oblastiach práva obchodných spoločností, poľnohospodárstva a rozvoja vidieka, bezpečnosti potravín, veterinárnej a fytosanitárnej politiky. V oblasti verejného obstarávania došlo k zhoršeniu. Do budúcnosti by sa mala Čierna Hora sústrediť najmä na politiku hospodárskej súťaže, životné prostredie a zmenu klímy, ako aj na verejné obstarávanie. Závažnou výzvou pre Čiernu Horu zostáva posilnenie administratívnej kapacity s cieľom zabezpečiť uplatňovanie *acquis*. Čierna Hora naďalej vykonávala zosúlad'ovanie so všetkými pozíciami a vyhláseniami v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ.

Hoci Čierna Hora doteraz stála mimo hlavnej západobalkánskej **migračnej** trasy do EÚ, zaznamenala zvýšenie počtu migrantov/žiadateľov o azyl vstupujúcich na jej územie, a preto musela posilniť svoje kapacity na zvládnutie prudkého zvýšenia migračného tlaku. Čierna Hora dosiahla ďalší pokrok, a to najmä v oblasti právneho rámca týkajúceho sa migrácie. Hoci kapacita Čiernej Hory spracovať žiadosti o azyl bola doteraz dostatočná, v súčasnosti by pre ňu mohol byť problémom: i) čoraz väčší počet žiadateľov o azyl a predlžovanie ich pobytu, ktoré je niekedy spôsobené zdĺhavým odvolacím konaním; a ii) zavedenie náročnejších konaní o azyle zosúladených s normami EÚ. V tejto súvislosti musí Čierna Hora zaviesť mechanizmus repatriácie pre neregulárnych migrantov, ktorý bude v súlade s *acquis* Únie, ako aj postupne zosúlad'ovať svoju vízovú politiku s politikou EÚ. Čierna Hora by mala otvoriť ďalšie prijímacie zariadenia spĺňajúce požadované štandardy a zlepšiť správu všetkých zariadení. Okrem prijatia Schengenského akčného plánu vo februári 2017 Čierna Hora pokračovala v zosúlad'ovaní svojich právnych predpisov s *acquis* Únie v oblasti víz.

Srbsko

Pokiaľ ide o **politické kritériá**, v Srbsku sa v apríli 2017 konali prezidentské voľby. Medzinárodní pozorovatelia zistili, že voliči mali vo voľbách skutočný výber kandidátov, ktorí však nemali rovnaké podmienky, a to z viacerých dôvodov. Krajina sa musí plne zaoberať odporúčaniami medzinárodných pozorovateľov vrátane tých, ktoré sa týkajú transparentnosti a integrity volebného procesu v priebehu volebnej kampane.

Po rezignácii predsedu vlády Vučića po jeho zvolení za prezidenta sa riadenia krajiny v júni 2017 ujala nová vláda, ktorej predsedá Ana Brnabićová. Je to prvýkrát, čo bola za predsedu vlády zvolená žena. Parlament stále nevykonáva účinný dohľad nad výkonnou mocou. Je potrebné prehĺbiť transparentnosť, inkluzívnosť a kvalitu tvorby práva a zlepšiť dialóg medzi politickými stranami. Využívanie zrýchlených postupov by sa malo obmedziť. Vláda sa musí vyhýbať opatreniam, ktoré obmedzujú schopnosť parlamentu vykonávať účinné preskúmanie právnych predpisov. Plne sa musí uznať úloha nezávislých regulačných orgánov. V niektorých oblastiach si zosúladenie s normami EÚ vyžaduje ústavné reformy.

V oblasti **reformy verejnej správy** je Srbsko mierne pripravené. Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti poskytovania služieb a prijatím niekoľkých nových zákonov. Srbsko musí realizovať svoje ciele reformy, profesionalizovať a odpolitizovať verejnú správu, a to najmä na vyšších riadiacich pozíciách, a zabezpečiť systematickú koordináciu a monitorovanie programu reforiem riadenia verejných financií na roky 2016 – 2020. Kľúčovou bude schopnosť Srbska prilákať do verejnej správy kvalifikovaných zamestnancov zaoberajúcich sa otázkami súvisiacimi s EÚ a udržať si ich.

Súdny systém Srbska dosahuje určitú pripravenosť. Dosiahol sa určitý pokrok, a to najmä znížením množstva nevyriešených starých prípadov týkajúcich sa presadzovania a zavedením opatrení na harmonizáciu súdnej praxe. Prijali sa lepšie pravidlá hodnotenia odborných výkonov sudcov a prokurátorov. Problémom však ostáva rozsah politického ovplyvňovania súdnictva. V januári 2018 bol zverejnený nový návrh na zmenu ústavy v oblasti súdnictva, ktorý bol predložený na verejnú diskusiu predtým, než sa pošle Benátskej komisii na vypracovanie jej stanoviska.

Srbsko dosahuje určitú pripravenosť v oblasti **boja proti korupcii**. Dosiahol sa určitý pokrok, a to najmä pokiaľ ide o prijatie zmien trestného zákona v oddiele o hospodárskej trestnej činnosti; zmien zákona o štruktúre štátnych orgánov v oblasti boja proti korupcii, organizovanej trestnej činnosti a terorizmu; a zmien zákona o zaistení a konfiškácii príjmov z trestnej činnosti. Výrazne však mešká prijatie nového zákona o protikorupčnej agentúre. Korupcia zostáva rozšírená v mnohých oblastiach a stále predstavuje vážny problém. Operačná kapacita relevantných inštitúcií ostáva nevyvážená. Orgány presadzovania práva a justičné orgány stále musia preukázať, že sú schopné vyšetrovať, trestne stíhať a súdiť všetky prípady veľkej korupcie nepredpojatým a operačne nezávislým spôsobom.

Srbsko dosahuje určitú pripravenosť v oblasti **boja proti organizovanej trestnej činnosti**. Určitý pokrok dosiaholo v oblastiach, ako je riadenie ľudských zdrojov na ministerstve vnútra a v polícii. Zlepšila sa operačná kapacita úradu prokurátora pre organizovanú trestnú činnosť a úradu prokurátora pre počítačovú kriminalitu. Prijatá bola nová stratégia a akčný plán s cieľom zabrániť obchodovaniu s ľuďmi a bojovať proti nemu, vymenovaný bol národný koordinátor pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi a schválený bol nový zákon o predchádzaní praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu. Srbsko však ešte len musí dosiahnuť prvé výsledky účinných finančných vyšetrovaní, ako aj vyšetrovaní, trestných stíhaní a právoplatných odsúdení týkajúcich sa prípadov prania špinavých peňazí. Počet usvedčení za organizovanú trestnú činnosť je naďalej nízky. Srbsko sa musí zamerať na realizáciu akčného plánu dohodnutého s Finančnou akčnou skupinou.

Právny a inštitucionálny rámec na dodržiavanie **základných práv** je zavedený. Treba zabezpečiť jeho konzistentné vykonávanie v celej krajine, okrem iného aj v oblasti ochrany menšín. Hoci Srbsko dosiahlo určitú pripravenosť, nedošlo v oblasti **slobody prejavu** k nijakému pokroku, čo vyvoláva čoraz väčšie znepokojenie. Ďalšie nepretržité úsilie je potrebné na zlepšenie postavenia osôb patriacich k najdiskriminovanejším skupinám (Rómovia, lesby, geovia, bisexuálne, transrodové a intersexuálne osoby, osoby so zdravotným postihnutím, osoby s HIV/AIDS a ďalšie sociálne zraniteľné skupiny). Prijat' sa musí zákon o rovnosti medzi ženami a mužmi.

Srbsko si zachovalo konštruktívny záväzok udržiavať dvojstranné vzťahy s ostatnými krajinami zapojenými do procesu rozširovania a susednými členskými štátmi EÚ a bolo aktívnym účastníkom v oblasti **regionálnej spolupráce**.

Pokiaľ ide o **normalizáciu vzťahov s Kosovom**, Srbsko naďalej pokračuje v dialógu. Musí však vyvinúť značné úsilie na vykonávanie súčasných dohôd a prispieť k vytvoreniu okolností, ktoré pomáhajú úplnej normalizácii vzťahov s Kosovom, ktoré sa vymedzia v právne záväznej dohode.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, v otázke budovania funkčného trhového hospodárstva Srbsko dosiahlo priaznivý pokrok a je mierne pripravené. Vyriešili sa určité nedostatky politik, a to najmä pokiaľ ide o rozpočtový deficit. Základy rastu sú pevné a makroekonomická stabilita bola zachovaná. Krajina zvládla infláciu a menová politika podporila rast. Zlepšili sa podmienky na trhu práce. Verejný dlh je však napriek zníženiu stále vysoký a rozpočtový rámec a jeho správu treba posilniť. Nedokončené sú stále hlavné štrukturálne reformy verejnej správy, daňovej správy a štátom vlastnených podnikov. Neformálne zamestnávanie, nezamestnanosť a hospodárska nečinnosť sú stále veľmi vysoké, a to najmä medzi ženami a mladými ľuďmi. Súkromný sektor je nedostatočne rozvinutý a brzdia ho nedostatky v oblasti právneho štátu a presadzovania spravodlivej hospodárskej súťaže.

Srbsko je mierne pripravené, pokiaľ ide o jeho schopnosť čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám v rámci Únie. Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti zvýšenia konkurencieschopnosti. Úroveň investičnej činnosti však stále zaostáva za potrebami hospodárstva. Napriek určitým zlepšeniam spoločnosti čelia viacerým ťažkostiam vrátane náročného podnikateľského prostredia, vysokej úrovne parašifálnych poplatkov a zložitého a nákladného prístupu k financovaniu.

Pokiaľ ide o **schopnosť prevziať záväzky vyplývajúce z členstva**, Srbsko pokračovalo v zosúladzovaní svojich právnych predpisov s *acquis* Únie vo všetkých oblastiach. Na udržanie nastoleného tempa reforiem bude rozhodujúce, aby boli k dispozícii primerané finančné a ľudské zdroje a solídne strategické rámce. Srbsko je dobre pripravené v oblastiach, ako sú právo obchodných spoločností, duševné vlastníctvo, veda a výskum, vzdelávanie a kultúra, ako aj clá. Srbsko zlepšilo prepojenie svojho investičného plánovania s plnením rozpočtu, musí však najskôr vytvoriť jednotný mechanizmus na určovanie priorít pre všetky investície bez ohľadu na zdroj financovania v súlade s vládny program reforiem riadenia verejných financií. V oblastiach, ako je verejné obstarávanie, štatistika, menová politika a finančná kontrola, je Srbsko mierne pripravené. Počas obdobia pred pristúpením bude musieť Srbsko postupne zosúladzovať svoju zahraničnú a bezpečnostnú politiku so spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou Európskej únie. Srbsko musí prioritne vyriešiť problémy nedodržiavania dohody o stabilizácii a pridružení, najmä pokiaľ ide o obmedzenia pohybu kapitálu, predpisy v oblasti štátnej pomoci, fiškálnu diskrimináciu proti dovážanému alkoholu a obmedzenia vývozu odpadu.

Srbsko naďalej zvláda účinky **migračnej a utečeneckej krízy**. V súčasnosti vedie rokovania s EÚ o dohode o štatúte týkajúcej sa opatrení, ktoré má v Srbsku vykonávať Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž. Srbsko prijalo nový zákon o azyle a dočasnej ochrane, zákon o cudzincoch a zákon o kontrole hraníc. V záujme boja proti neregulárnej migrácii treba prijať stratégiu a akčný plán na roky 2017 – 2020. V tejto súvislosti musí Srbsko zaviesť spoľahlivý mechanizmus repatriácie pre neregulárnych migrantov, ktorý bude v súlade s *acquis* Únie, ako aj postupne zosúladiť svoju vízovú politiku s politikou EÚ. Zabezpečiť sa musí väčšia koordinácia medzi jednotlivými štátnymi orgánmi zapojenými do riadenia migrácie. Srbsko naďalej spolupracovalo so susednými krajinami a členskými štátmi, a to najmä na technickej úrovni, a vyvíjalo veľkú snahu o poskytnutie prístrešia a humanitárnych potrieb predovšetkým s podporou EÚ. Srbsko musí zvýšiť svoje kapacity na riešenie osobitných potrieb pri prijímaní maloletých osôb bez sprievodu.

Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko

Pokiaľ ide o **politické kritériá**, krajina konečne prekonala svoju najväčšiu politickú krízu od roku 2001. Náročný proces zostavovania vlády dosiahol kritický vrchol počas útokov na parlament 27. apríla 2017, ktoré veľmi dôrazne odsúdilo medzinárodné spoločenstvo. Od mája 2017 nová reformná vláda podniká kroky na riešenie ovládnutia štátu postupným obnovovaním systému bŕzd a protiváh, posilňovaním demokracie a zásad právneho štátu. Krajina prechádza zásadnými zmenami v inkluzívnejšom a otvorenejšom politickom ovzduší. Vo voľbách do orgánov územnej samosprávy v októbri 2017 sa potvrdila podpora občanov proeurópskej politike vládnej koalície. Parlament naďalej fungoval s opozičnými stranami zastávajúcimi predsednícke funkcie v kľúčových výboroch. Parlament musí posilniť svoju funkciu dohľadu a zákonodarnú funkciu vrátane obmedzenia rozsiahleho využívania skrátenejších postupov.

Hoci boli vzťahy medzi jednotlivými etnikami nestabilné, celková situácia ostala pokojná. Je potrebné transparentne a inkluzívne nadviazať na revíziu vykonávania Ochridskej rámcovej dohody, ktorou sa skončil konflikt z roku 2001 a ktorá predstavuje rámec pre vzťahy medzi etnikami. Vláda prejavila odhodlanie zvýšiť dôveru medzi komunitami.

Občianska spoločnosť naďalej zohrávala konštruktívnu úlohu pri podpore demokratických procesov a zabezpečovaní väčších kontrol a rovnováhy. Od polovice roku 2017 sa zlepšilo prostredie, v ktorom pôsobia organizácie občianskej spoločnosti, a vláda prejavila ochotu k dialógu a inklúzii.

Krajina je mierne pripravená na reformu **verejnej správy**. Krajina vďaka prijatiu stratégie reformy verejnej správy a programu reformy riadenia verejných financií dosiahla priaznivý pokrok. Konkrétne úsilie vyvinula na zvýšenie transparentnosti a zodpovednosti, ako aj na zapojenie vonkajších zainteresovaných strán do tvorby politík. Zlepšiť treba schopnosť ministerstva pre informačnú spoločnosť a verejnú správu riadiť a koordinovať reformu verejnej správy. Najpodstatnejším je naďalej silný politický záväzok zaručiť profesionálnosť verejnej správy, najmä pokiaľ ide o vyššie riadiace pozície, a dodržiavanie zásad transparentnosti, zásluhovosti a rovnomerného zastúpenia v súlade so zmyslom a literou zákona.

Súdny systém krajiny dosiahol určitú pripravenosť a priaznivý pokrok, najmä v druhej polovici vykazovaného obdobia. Po zhoršovaní v predchádzajúcich rokoch sa situácia začala zlepšovať v dôsledku rozhodných krokov v posledných mesiacoch, a to najmä opatrení na obnovenie nezávislosti súdnictva. Krajina prijala novú, dôveryhodnú stratégiu reformy súdnictva, ktorá predstavuje základ pre ďalšie reformy v tejto oblasti, a kľúčové právne

predpisy sa zmenili v súlade s odporúčaniami Benátskej komisie a naliehavými reformnými prioritami. Úrad špeciálneho prokurátora sa stretáva s menším počtom prekážok zo strany súdov, čo mu umožňuje pracovať efektívnejšie. Vyriešenie nesplnených odporúčaní a zabezpečenie, aby súdnictvo fungovalo bez neprimeraného ovplyvňovania, si vyžiada nepretržité úsilie.

Pokiaľ ide o **boj proti korupcii**, krajina dosiahla určitú pripravenosť. Legislatívny a inštitucionálny rámec boli zavedené a existuje aj bilancia výsledkov týkajúca sa prevencie a trestného stíhania, hoci množstvo právoplatných rozsudkov súdov v prípadoch veľkej korupcie je stále nízke. Korupcia zostáva rozšírená v mnohých oblastiach a stále predstavuje vážny problém. Schopnosť inštitúcií účinne bojovať proti korupcii sa vyznačuje štrukturálnymi a operačnými nedostatkami. Rizikom ostáva aj politické zasahovanie.

V otázke **boja proti organizovanej trestnej činnosti** krajina dosiahla určitú pripravenosť. Legislatívny rámec je vo všeobecnosti v súlade s európskymi normami a pokračovať sa musí v úsilí o vykonávanie stratégií. Krajina prijala opatrenia na reformu systému odpočúvania komunikácie a na riešenie súvisiacich naliehavých reformných priorít. Viac je potrebné urobiť aj na účinný boj proti určitým formám trestnej činnosti, ako je pranie špinavých peňazí a finančné trestné činy. Zásadná je koordinácia medzi všetkými príslušnými zainteresovanými stranami. Zlepšiť sa musí bilancia výsledkov vyšetrovaní, trestných stíhaní a odsúdení v rámci boja proti organizovanej trestnej činnosti. Počet usvedčení je naďalej nízky.

Z veľkej časti sa zaviedol právny a inštitucionálny rámec na ochranu **základných práv** a v dôsledku reforiem sa zlepšilo dodržiavanie súladu s európskymi normami v oblasti ľudských práv. Plné vykonávanie si vyžaduje nepretržité úsilie. Pozitívne je, že krajina ratifikovala Dohovor o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a o boji proti nemu (známy aj ako Istanbulský dohovor), že začala prijímať potrebné právne reformy na vytvorenie externého mechanizmu dohľadu nad orgánmi presadzovania práva a že zmeny rámca pre nediskrimináciu boli vypracované inkluzívne. Treba sa zaoberať situáciou vo väzniciach a psychiatrických ústavoch, sledovať treba prípady trestných činov z nenávisťi a nenávisťných prejavov a posilniť sa musia orgány zapojené do ochrany a presadzovania ľudských práv. Viac úsilia sa musí vyvinúť v súvislosti so začleňovaním **Rómov**. Pokiaľ ide o **slobodu prejavu**, krajina dosiahla určitú pripravenosť a priaznivý pokrok, a to najmä vďaka zlepšeniu prostredia pre médiá a zníženiu tlaku na novinárov. Krajina musí vyriešiť zvyšné problémy vrátane reformy verejnoprávneho vysielateľa.

Pokiaľ ide o **regionálnu spoluprácu**, krajina udržiavala dobré vzťahy s ostatnými krajinami zapojenými do procesu rozširovania a aktívne sa zúčastňuje na regionálnych iniciatívach. Uskutočnili sa rôzne kroky na zlepšenie dobrých susedských vzťahov vrátane nadobudnutia platnosti dvojstrannej zmluvy s Bulharskom. Bezodkladne je potrebné vyriešiť „otázku názvu“. Pod záštitou Organizácie Spojených národov sa zintenzívnili rozhovory o tejto otázke. Výsledkom konštruktívnych diskusií na úrovni predsedov vlád a ministrov zahraničných vecí je pozitívne hodnotenie pokroku pri vykonávaní opatrení na budovanie dôvery. Spoločné vyhlásenie predsedov vlád Grécka a bývalej Juhoslovanskej republiky Macedónsko z januára 2018, ktoré sa týkalo premenovania letiska v Skopje a dialnice a pokračovania v niektorých meškajúcich iniciatívach EÚ, predstavuje konkrétny náznak posilňovania vzájomnej dôvery.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko dosiahla určitý pokrok a dobrú pripravenosť pri rozvíjaní fungujúceho trhového hospodárstva. Napriek patovej situácii v politickej oblasti v prvej polovici roku došlo k pozoruhodným zlepšeniam, najmä v oblasti riadenia verejných financií a transparentnosti. Pretrvávajú hlavné nedostatky hospodárstva. Patria medzi ne nedostatky týkajúce sa podnikateľského prostredia, ako je slabá

vymáhateľnosť zmlúv a veľká neformálna ekonomika. Štrukturálne problémy trhu práce sa odzrkadľujú v nízkej aktivite a vysokej miere nezamestnanosti. Makroekonomické podmienky sa v prvej polovici roku 2017 zhoršili v dôsledku zdĺhavej politickej krízy, ktorá si vybrala svoju daň v oblasti investícií. Fiškálna politika je zameraná na krátkodobé opatrenia a chýba jej trvalý plán konsolidácie.

Hospodárstvo dosiahlo určitý pokrok a je mierne pripravené čeliť konkurenčným tlakom a trhovým silám v rámci Únie. Dosiahol sa ďalší pokrok k diverzifikácii vývozu a k produkcii s vyššou pridanou hodnotou v oblasti spracovateľského priemyslu. Naďalej sa zvyšovala intenzita obchodných a investičných vzťahov s EÚ. Hospodárstvo je stále poznačené nedostatkami v učebných osnovách, nízkou mierou inovácie a významným nedostatkom investícií, a to najmä vo verejnej infraštruktúre.

Pokiaľ ide o schopnosť **prevziať záväzky vyplývajúce z členstva**, krajina je mierne pripravená vo väčšine oblastí vrátane oblastí konkurencieschopnosti, dopravy a energetiky. Krajina sa vyznačuje dobrou pripravenosťou v oblastiach, ako je právo obchodných spoločností, colná únia, transeurópske siete a veda a výskum. Ďalšie úsilie sa musí vyvinúť vo všetkých oblastiach vrátane tých niekoľkých oblastí, v ktorých sa krajina nachádza v počiatočnom štádiu pripravenosti, ako je voľný pohyb pracovníkov. Väčší dôraz sa musí klásť aj na administratívne kapacity a účinné vykonávanie. Krajina pokračovala v zlepšovaní zosúladovania s vyhláseniami EÚ a rozhodnutiami Rady v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko naďalej zvláda účinky **migračnej a utečeneckej krízy**. Krajina v súčasnosti vedie rokovania s Európskou úniou o dohode o štatúte týkajúcej sa opatrení, ktoré má v nej vykonávať Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž. Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko vyvinula úsilie na zlepšenie svojho právneho rámca. Prebiehajú práce na zmene zákona o cudzincoch. Krajina pokračovala vo vykonávaní svojho uznesenia o migračnej politike. Udržiavala úsilie o zlepšenie svojho azylového systému a riadenia migrácie. Stále je potrebné zaviesť systematickú evidenciu migrantov a profilovanie zohľadňujúce ochranu v záujme zaručiť riešenie potrieb týchto osôb. V tejto súvislosti musí bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko zaviesť mechanizmus repatriácie pre neregulárnych migrantov, ktorý bude v súlade s *acquis* Únie, ako aj postupne zosúladovať svoju vízovú politiku s politikou EÚ. Krajina naďalej spolupracovala so susednými krajinami a členskými štátmi, a to najmä na technickej úrovni, a vyvíjala veľkú snahu o poskytnutie prístrešia a humanitárnych potrieb predovšetkým s podporou EÚ.

Albánsko

Pokiaľ ide o **politické kritériá**, v politickom systéme pretrvávala silná polarizácia. Činnosti parlamentu poznačil dlhotrvajúci bojkot začiatkom roku 2017 zo strany opozície, ktorým sa oddialilo aj vymenovanie inštitúcií súdneho preverovania. V máji bolo vďaka dohode medzi hlavnou vládnuou stranou a opozíciou možné obnoviť činnosť parlamentu, čo viedlo k určitým zmenám volebného legislatívneho rámca. Tieto zmeny prispeli k bezproblémovému priebehu všeobecných volieb v júni, hoci niekoľko odporúčaní Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe ešte stále ostáva nedoriešených. Určitý pokrok sa dosiahol pri zlepšovaní fungovania národnej rady pre občiansku spoločnosť. V záujme lepšieho zapojenia organizácií občianskej spoločnosti v rámci inkluzívneho dialógu o politike treba vyvinúť ďalšie úsilie.

Albánsko je mierne pripravené, pokiaľ ide o reformu **verejnej správy**. Jeho úsilie pokračovalo, čo viedlo k určitému pokroku, čo sa týka účinnosti a transparentnosti poskytovania verejných služieb, odbornej prípravy zamestnancov verejnej správy, transparentnejších náborových postupov a celkového posilnenia postupov verejnej služby založených na zásluhách. V záujme účinnejšej, odpolitizovanej a profesionálnej verejnej správy by sa tieto úspechy mali ďalej konsolidovať.

Súdny systém Albánska dosahuje určitú pripravenosť. Pokračovalo vykonávanie komplexnej a dôkladnej reformy súdnictva, čo viedlo k celkovo priaznivému pokroku. Začalo sa preverovanie všetkých sudcov a prokurátorov (proces previerok) a prináša prvé konkrétne výsledky. Tento proces má podporu vo všetkých stranách, vykonáva ho nezávislý orgán, podlieha medzinárodnej kontrole a jeho zlučiteľnosť s Európskym dohovorom o ľudských právach potvrdila Benátska komisia. Pod záštitou Európskej komisie bola vytvorená medzinárodná monitorovacia operácia, ktorá má dozerať na proces v priebehu jeho vykonávania. Pomocné inštitúcie poskytujúce podporu procesu vypracovali prvé správy o hodnoteniach spôsobilosti, kontrolách osobných záznamov a majetkových priznaniach.

Albánsko si udržiava určitú pripravenosť, pokiaľ ide o **boj proti korupcii**. Priaznivý pokrok sa dosiahol najmä prijatím zmien Trestného poriadku. Zriadená bola sieť špecializovaných protikorupčných orgánov vrátane úradu špeciálneho prokurátora. Počet právoplatných odsúdení týkajúcich sa nižších alebo stredných úradníkov sa v porovnaní s predchádzajúcim vykazovaným obdobím zvýšil. K odsúdeniam vysokých úradníkov dochádzalo prevažne v oblasti súdnictva (sudcovia a prokurátori), miera právoplatných odsúdení vysokopostavených úradníkov je však naďalej celkovo veľmi nízka. Korupcia zostáva rozšírená v mnohých oblastiach a stále predstavuje vážny problém.

Albánsko dosahuje určitú pripravenosť v oblasti **boja proti organizovanej trestnej činnosti**. Celkovo došlo v priebehu vykazovaného obdobia k určitému pokroku, najmä v rámci boja proti pestovaniu marihuany. Albánsko musí vychádzať z operačných výsledkov v tejto oblasti, zintenzívniť konfiškáciu majetku patriaceho zločineckým skupinám a zničiť všetky existujúce zásoby marihuany. Zmenami zákona na boj proti mafii a Trestného poriadku sa vytvorili podmienky pre vyššiu efektívnosť vyšetrovania trestnej činnosti. Albánsko sa úspešne zapojilo do medzinárodnej policajnej spolupráce, pričom zintenzívnilo vzťahy najmä s členskými štátmi EÚ. Na vnútroštátnej úrovni sa ešte musí zvýšiť efektívnosť spolupráce medzi políciou a prokuratúrou. Pokiaľ ide o bilanciu výsledkov, dosiahol sa iba malý pokrok pri rozkladaní organizovaných zločineckých skupín. Počet právoplatných odsúdení v prípadoch organizovanej trestnej činnosti ostáva veľmi nízky a zaznamenal sa len minimálny nárast. Na boj proti **praniu špinavých peňazí**, riešenie majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti a neoprávnene získaného majetku je potrebné ďalšie úsilie.

Albánsko ratifikovalo väčšinu medzinárodných dohovorov o **ľudských právach** a svoj právny rámec vypracovalo v súlade s európskymi normami. Presadzovanie a monitorovanie mechanizmov na ochranu ľudských práv je stále potrebné posilniť. Pokiaľ ide o **slobodu prejavu**, Albánsko dosiahlo určitú pripravenosť/je mierne pripravené. Došlo k určitému pokroku, pokiaľ ide o posilnenie nezávislosti regulačného orgánu a verejného vysielateľa, stále sa však musí zlepšiť transparentnosť štátnej reklamy v médiách. Pokrok sa ešte musí dosiahnuť v oblasti vlastníckych práv, a to prostredníctvom aktualizácie súčasných právnych predpisov a posilnením inštitucionálnej koordinácie. Inštitucionálne mechanizmy na ochranu práv dieťaťa a riešenie rodovo motivovaného násillia nepostačujú. Podnikli sa významné kroky na zlepšenie právneho rámca v záujme rešpektovania a ochrany menšín, musia sa však vypracovať príslušné sekundárne právne predpisy. Zlepšiť sa musia aj životné podmienky Rómov a Egyptanov.

Albánsko sa naďalej aktívne zapájalo do **regionálnej spolupráce** a udržiavalo dobré susedské vzťahy. Prijali sa významné kroky na riešenie dvojstranných problémov s Gréckom.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, v otázke budovania funkčného trhového hospodárstva Albánsko dosiahlo určitý pokrok a je mierne pripravené. Znížil sa pomer verejného dlhu k HDP a deficit bežného účtu. Hospodársky rast sa zvyšoval a znížila sa nezamestnanosť, ktorá je však stále vysoká. Znížil sa objem nesplácaných úverov v bankovom sektore, poskytovanie bankových úverov podnikom však naďalej stagnuje. V rámci kľúčových reforiem na zlepšenie podnikateľského prostredia došlo k pokroku, treba však viac úsilia, ako aj zmenšenie neformálnej ekonomiky. Komplexná reforma súdnictva dospela k určitému pokroku, musí sa však úplne vykonať. Účinnosť nadobudlo nové konkurzné právo, ktorým by sa mal posilniť režim platobnej neschopnosti. Nariadenia týkajúce sa podnikania sú však stále ťažkopádne a nedostatky v oblasti dodržiavania zásad právneho štátu naďalej obmedzujú podniky a odrádzajú ich od investícií.

Albánsko dosiahlo určitý pokrok a určitú pripravenosť, pokiaľ ide o schopnosť čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám v rámci Únie. Konkrétne dosiahlo pokrok v oblasti energetickej a dopravnej infraštruktúry, ako aj digitalizácie, hoci pretrvávajú nedostatky, ktoré prekážajú konkurencieschopnosti a obchodu Albánska. Na všetkých úrovniach treba zvýšiť kvalitu vzdelávania, v neposlednom na to, aby bolo možné lepšie nadobúdať zručnosti potrebné na trhu práce. Zahraničný obchod stále nedosahuje svoj potenciál a sústreďuje sa v jednotlivých sektoroch. Kapacita Albánska v oblasti výskumu, vývoja a inovácií zostáva nízka.

Albánsko vo viacerých oblastiach pokračovalo v zosúladovaní svojich právnych predpisov s požiadavkami EÚ, čím zvýšilo svoju **schopnosť prevziať záväzky vyplývajúce z členstva**. V mnohých oblastiach je krajina mierne pripravená, napríklad v oblasti finančnej kontroly, vzdelávania a kultúry, alebo dosahuje určitú pripravenosť, okrem iného v oblastiach verejného obstarávania a štatistiky. Albánsko bude musieť pokračovať v úsilí, pokiaľ ide o celkové prípravy na prijatie a vykonávanie *acquis* Únie. Malo by pokračovať v príprave dopravných a energetických sietí, a to aj vzhľadom na zlepšovanie prepojenia v regióne. Treba posilniť administratívnu kapacitu a profesionálne normy subjektov, ktoré budú poverené vykonávaním *acquis*, a zaručiť nezávislosť regulačných orgánov. Naďalej je nevyhnutné posilňovať transparentnosť a zodpovednosť, a to najmä s cieľom zabezpečiť účinné, efektívne a transparentné fungovanie systému verejného obstarávania a riadenie verejných financií. Albánsko naďalej vykonávalo plné zosúladovanie so všetkými stanoviskami a vyhláseniami v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ.

Počet neopodstatnených žiadostí o azyl, ktoré podávajú albánski štátni príslušníci v členských štátoch EÚ a krajinách pridružených k schengenskému priestoru, zostáva vysoký. Albánsko prejavilo angažovanosť a prijalo niekoľko opatrení vrátane posilnenia dvojstrannej spolupráce s príslušnými členskými štátmi EÚ. Tieto opatrenia priniesli pozitívne výsledky. V záujme účinného riešenia tohto javu musia pokračovať ďalšie rozhodné opatrenia, a to aj v rámci mechanizmu monitorovania po liberalizácii vízového režimu. Albánsko musí zaviesť mechanizmus repatriácie pre neregulárnych migrantov, ktorý bude v súlade s *acquis* Únie, ako aj postupne zosúladovať svoju vízovú politiku s politikou EÚ.

Bosna a Hercegovina

Pokiaľ ide o **politické kritériá**, volebný rámec sa ešte stále musí bezodkladne zmeniť tak, aby sa zabezpečilo riadne usporiadanie volieb v októbri 2018 a hladká realizácia výsledkov. V tejto súvislosti musia všetci politickí predstavitelia prevziať zodpovednosť a nájsť riešenie

s ohľadom na federálnu snemovňu národov. Vykonať sa ešte musí rozhodnutie ústavného súdu z roku 2010, pokiaľ ide o dodržanie základného demokratického práva občanov Mostaru hlasovať vo voľbách do orgánov samosprávy obcí. Prijatie právnych predpisov vyplývajúcich z programu reforiem vrátane prijatia právnych predpisov v oblasti spotrebných daní negatívne ovplyvnilo napätie medzi stranami vládnej koalície a obštrukcie opozičných strán v parlamentoch na úrovni štátu a entít, čo malo za následok spomalenie tempa reforiem. Program reforiem sa v praxi účinne vykonal, keď subjekty na úrovni štátu a entít skoorinovali svoju spoluprácu. Ústava Bosny a Hercegoviny je stále v rozpore s Európskym dohovorom o ľudských právach, ako sa uvádza v rozsudku vo veci *Sejdić-Finci* a súvisiacich prípadoch.

Fungovanie predsedníctva Bosny a Hercegoviny poznačilo vyjadrenie odlišných stanovísk jednotlivých členov predsedníctva týkajúcich sa viacerých otázok v rámci ich právomocí v oblasti zahraničnej politiky. Rada ministrov prijala ďalšie stratégie na úrovni celej krajiny v oblastiach, ako je životné prostredie a rozvoj vidieka. S výnimkou niekoľkých reforiem a pozoruhodného prijatia právnych predpisov v oblasti spotrebných daní sa však realizácia viacerých reforiem oddialila z dôvodu absencie dohody medzi členmi vládnej koalície. Ešte neboli prijaté celoštátne stratégie v oblastiach, ako napríklad energetika, zamestnanosť alebo riadenie verejných financií. Koordinačný mechanizmus pre záležitosti EÚ funguje od júna 2017, keď krajina vypracovala odpovede na dotazník Komisie súvisiaci s jej stanoviskom. Prijat' sa ešte musí národný program na aproximáciu práva krajiny s *acquis* Únie.

Bosna a Hercegovina sa nachádza v počiatočnom štádiu reformy **verejnej správy** a v minulom roku nedosiahla nijaký pokrok. Vypracúva sa stratégia reformy verejnej správy na úrovni celej krajiny a ešte sa musí prijať. Ďalšie drobenie verejnej služby v entite federácie a na úrovni kantónov zvyšuje riziko politizácie. Bosna a Hercegovina dosahuje určitú pripravenosť, pokiaľ ide o **súdny systém**. Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti súdnictva, celkovo je však tempo pokroku reforiem pomalé. Každá revízia Trestného poriadku by mala byť v súlade s medzinárodnými normami a nemala by oslabovať schopnosť inštitúcií bojovať proti závažnej organizovanej trestnej činnosti, korupcii alebo iným výzvam pre právny štát. Bosna a Hercegovina dosiahla určitú pripravenosť, pokiaľ ide o **boj proti korupcii**. Korupcia je však veľmi rozšírená a naďalej vyvoláva znepokojenie. Bosna a Hercegovina dosiahla určitú pripravenosť, pokiaľ ide o **boj proti organizovanej trestnej činnosti**. Dosiahol sa určitý pokrok, a to najmä prijatím novej stratégie pre boj proti organizovanej trestnej činnosti a jej potláčanie a splnením akčného plánu na boj proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu, v dôsledku čoho už krajina nebude predmetom monitorovania Finančnou akčnou skupinou. Pokiaľ však ide o finančné vyšetrovania a zvýšenie kapacít na boj proti terorizmu, ako aj o posilnenie spolupráce so susednými krajinami v oblasti riadenia hraníc, je potrebné vyvinúť značné úsilie.

Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti **ľudských práv** a menšín. Podstatne zlepšiť sa však musí strategický, právny, inštitucionálny a politický rámec dodržiavania ľudských práv. To znamená aj oblasť **slobody prejavu**, v rámci ktorej pokračoval politický nátlak a zastrašovanie novinárov vrátane fyzických a slovných útokov. Neexistencia účinného vykonávania právnych predpisov na predchádzanie **rodovo motivovanému násiliu**, najmä domácejmu násiliu, a na ochranu proti nim naďalej vyvoláva obavy. Na podporu sociálneho začlenenia **Rómov** je potrebný komplexnejší a integrovaný prístup k nim.

Zlepšiť sa ešte musí zosúladenie Bosny a Hercegoviny so spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou EÚ.

Pokiaľ ide o **hospodársky rozvoj a konkurencieschopnosť**, Bosna a Hercegovina dosiahli určitý pokrok, stále je však v počiatočnom štádiu vytvárania fungujúceho trhového

hospodárstva. Dosiahlo sa určité zlepšenie podnikateľského prostredia a došlo k posilneniu finančného sektora. Medzi zvyšné hlavné problémy patrí slabý právny štát, stále slabé podnikateľské prostredie, rozdrobená a neefektívna verejná správa a veľká nerovnováha na trhu práce, ktoré súvisia so zlým vzdelávacím systémom, oslabenými inštitucionálnymi kapacitami a nepodporujúcim investičným prostredím. Neformálna ekonomika má navyše ešte stále značný objem.

Bosna a Hercegovina dosiahla určitý pokrok a stále sa nachádza v počiatočnom štádiu, pokiaľ ide o získavanie schopnosti čeliť konkurenčným tlakom a trhovým silám v rámci Únie. Celková úroveň vzdelania a výdavky na výskum a vývoj sú naďalej nízke. Kvalita fyzického kapitálu je poznačená nedostatočnými investíciami. Dopravná a energetická infraštruktúra nie sú dostatočne rozvinuté. Rýchlosť štrukturálnej úpravy bola nízka, hoci došlo k určitej diverzifikácii štruktúry regionálneho obchodu v krajine.

Ešte sa musí posilniť kapacita na riadenie **migrácie**, a to najmä pri zaobchádzaní so zraniteľnými skupinami. Bosna a Hercegovina musí zaviesť mechanizmus repatriácie pre neregulárnych migrantov.

Kosovo

Pokiaľ ide o **politické kritériá**, v Kosove sa v júni 2017 konali predčasné voľby. Nové zhromaždenie a vláda sa ujali úradu v septembri. Nová vládna koalícia však dosiahla zatiaľ obmedzený úspech pri predkladaní reforiem súvisiacich s EÚ a budovaní konsenzu v strategických otázkach kľúčových pre Kosovo. Pretrvávajúca politická rozdrobenosť a polarizácia majú nepriaznivý vplyv na úlohu zhromaždenia a ovplyvnili účinnosť vlády. Obštrukcie niektorých poslancov vrátane používania slzného plynu brzdia činnosť zhromaždenia. Dôležitým pokrokom bola ratifikácia dohody o hraniciach/vymedzení hraníc s Čiernou Horou v marci 2018.

Voľby do parlamentu a do orgánov územnej samosprávy v roku 2017 boli vo všeobecnosti na väčšine miest v Kosove konkurenčné a dobre vedené. Znepokojenie však vyvolali prípady zastrašovania v mnohých komunitách kosovských Srbov, ktoré sa zameriavali najmä na kandidátov, ktorí neboli členmi strany Srpska Lista.

Situácia na severe Kosova predstavuje osobitný problém. Prebieha vyšetrovanie vraždy kosovskosrbského politika Olivera Ivanovića v januári 2018.

Pokusy poslancov kosovského zhromaždenia v decembri 2017 zrušiť zákon o špecializovaných súdoch a o úrade špeciálneho prokurátora vyvolali vážne obavy. Pre Kosovo bude najdôležitejšie plne dodržať svoje medzinárodné povinnosti týkajúce sa špecializovaných súdov a špecializovaných prokuratúr a prejaviť úplnú a jednoznačnú oddanosť týmto inštitúciám.

V oblasti **reformy verejnej správy** je krajina do určitej miery pripravená. Určitý pokrok sa dosiahol najmä v otázke revízneho prešetrovania agentúr a (polo)nezávislých orgánov. Problémom zostáva pretrvávajúca politizácia verejnej správy, ktorá nepriaznivo ovplyvňuje efektívnosť a profesionálnu nezávislosť verejnej správy.

Kosovský **súdny systém** sa nachádza v počiatočnom štádiu. Určitý pokrok sa dosiahol v oblasti vykonávania balíka zákonov o justícii z roku 2015. Veľkým úspechom v roku 2017 bola integrácia sudcov a prokurátorov z radov kosovských Srbov a ich podporného personálu v celom Kosove do justičného systému krajiny. Súdnictvo je stále vystavené neprípustnému politickému vplyvu a inštitúcie zabezpečujúce dodržiavanie zásad právneho štátu potrebujú na

vybudovanie svojich kapacít nepretržité úsilie. Výkon spravodlivosti je naďalej pomalý a neúčinný.

Pokiaľ ide o **boj proti korupcii**, Kosovo sa nachádza v počiatočnom štádiu príprav/je do určitej miery pripravené. Kosovo dosiahlo určitý pokrok, pokiaľ ide o bilanciu výsledkov vyšetrovaní, trestného stíhania, ako aj právoplatných odsúdení v prípadoch veľkej korupcie a organizovanej trestnej činnosti. Pokrok sa dosiahol aj v oblasti predbežnej konfiškácie majetku, hoci množstvo definitívnych konfiškácií ostáva nízke. Korupcia je veľmi rozšírená a naďalej vyvoláva znepokojenie. Na boj proti tomuto problému je potrebné sústredené komplexné a strategické úsilie.

Pokiaľ ide o **boj proti organizovanej trestnej činnosti**, Kosovo sa nachádza v počiatočnom štádiu. Krajina dosiahla určitý pokrok, pokiaľ ide o bilanciu výsledkov v prípadoch veľkej korupcie a organizovanej trestnej činnosti. Hoci sa v krajine zvýšil počet prípadov predbežnej konfiškácie majetku, stále existuje málo právoplatných odsúdení, finančných vyšetrovaní a definitívnych konfiškácií majetku. Orgány presadzovania práva sa usilujú efektívne bojovať proti organizovanej trestnej činnosti na severe Kosova. Určitý pokrok sa dosiahol v boji proti terorizmu, a to aj prostredníctvom opatrení na riešenie násilného extrémizmu a radikalizácie, a pri predchádzaní tomu, aby sa občania zapájali do konfliktov v zahraničí. Kosovské orgány musia zvýšiť efektívnosť svojho úsilia bojovať proti praniu špinavých peňazí a príslušný zákon by sa mal zosúladiť s *acquis* Únie a s medzinárodnými normami.

Právny rámec vo všeobecnosti zaručuje ochranu **ľudských a základných práv** v súlade s európskymi normami. Pokiaľ však ide o jeho presadzovanie, musí sa vyvinúť dodatočné úsilie. Vykonávanie stratégií a právnych predpisov v oblasti ľudských práv často oslabujú nedostatočné finančné a iné zdroje, a to najmä na miestnej úrovni, obmedzené určovanie politických priorít a nedostatočná koordinácia. V záujme účinného zaručenia práv osôb patriacich k menšinám vrátane Rómov, Aškalov a vysídlených osôb, zabezpečenia rovnosti medzi ženami a mužmi v praxi, vytvorenia integrovaného systému na ochranu detí a zlepšenia ochrany kultúrneho dedičstva sa musí spraviť viac. Kosovo dosiahlo určitú pripravenosť v oblasti **slobody prejavu**, ktorá je zakotvená v ústave. Kosovu prospieva pluralistické a čulé mediálne prostredie. Hrozby a útoky proti novinárom však neprestali. Zhromaždenie sa len do obmedzenej miery zaviazalo nájsť riešenie pretrvávajúceho problému s financovaním verejného vysielateľa, ktorý tak naďalej ostáva vystavený politickému tlaku.

Pokiaľ ide o **hospodárske kritériá**, Kosovo dosiahlo priaznivý pokrok a nachádza sa v počiatočnom štádiu rozvíjania fungujúceho trhového hospodárstva. Zlepšilo sa podnikateľské prostredie a vláda dodržiavala fiškálne pravidlo týkajúce sa rozpočtového deficitu. Dávky pre vojnových veteránov však naďalej predstavujú problém pre verejné financie. Neformálna ekonomika je stále veľmi rozšírená. Zvýšenie miery ekonomickej aktivity obyvateľstva nebolo spojené so zvýšením zamestnanosti, a tak sa ešte viac zvýšila miera nezamestnanosti. Osobitne postihla ženy a mladých ľudí, ako aj nekvalifikovaných pracovníkov. Napriek silnému rastu vývozu sa vo vysokom obchodnom deficite odzrkadľuje slabá výrobná základňa.

Kosovo dosiahlo určitý pokrok a nachádza sa v počiatočnom štádiu z hľadiska schopnosti čeliť konkurenčnému tlaku a trhovým silám v rámci Únie. V oblasti zlepšenia kvality vzdelávania a riešenia chýbajúcich zručností na trhu práce sa nedosiahol nijaký pokrok. Kosovo dosiahlo určitý pokrok v oblasti zlepšovania cestnej infraštruktúry, v železničnom a energetickom sektore však ostávajú veľké medzery v infraštruktúre. Štrukturálne zmeny v hospodárstve napredujú pomaly, keďže hospodárstvo stále závisí od sektora maloobchodu. Integrácii s EÚ bráni pomalé vykonávanie dohody o stabilizácii a pridružení.

Kosovo pokračovalo vo svojom úsilí o udržiavanie dobrých a konštruktívnych **dvojstranných vzťahov** s ostatnými krajinami zapojenými do procesu rozširovania. Kosovo má zastúpenie vo väčšine regionálnych organizácií, ktoré patria do rozsahu dohôd o regionálnom zastúpení a spolupráci prijatých Belehradom a Prištinou v roku 2012.

Pokiaľ ide o **normalizáciu vzťahov so Srbskom**, Kosovo naďalej pokračuje v dialógu. Kosovo však musí vyvinúť značné úsilie na vykonávanie súčasných dohôd a prispieť k vytvoreniu okolností, ktoré pomáhajú úplnej normalizácii vzťahov so Srbskom, ktoré sa vymedzia v právne záväznej dohode.

Pokiaľ ide o zosúladenie s **európskymi normami**, Kosovo sa nachádza v počiatočnom štádiu. Pokračovalo zosúladňovanie právnych predpisov v niektorých oblastiach, ale ich vykonávanie je nedostatočné. Určitý pokrok sa dosiahol v oblastiach voľného pohybu tovaru a služieb, verejného obstarávania a hospodárskej súťaže, ako aj pri zlepšovaní podnikateľského prostredia. Určitý pokrok sa dosiahol aj v oblasti daní a cieľ v rámci výberu príjmov a zjednodušovania administratívnych postupov, Kosovo by však malo zintenzívniť boj proti neformálnej ekonomike a daňovým únikom. Energetický sektor naďalej čelí závažným ťažkostiam. V oblasti riešenia environmentálnych problémov nedošlo k nijakému pokroku. Celkovo musí Kosovo zvýšiť svoje administratívne kapacity a koordináciu vo všetkých sektoroch v záujme účinného vykonávania *acquis*.

Orgány dosiahli pokrok pri riadení legálnej a neregulárnej **migrácie**. V tomto úsilí by sa malo pokračovať a malo by sa na ňom stavať. Kosovo musí zaviesť mechanizmus repatriácie pre neregulárnych migrantov.

Príloha 2 – Kľúčové štatistické údaje

ŠTATISTICKÉ ÚDAJE (k 15. februáru 2018)

Demografia	Poznámka	Čierna Hora		Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko		Albánsko		Srbsko		Turecko		Bosna a Hercegovina		Kosovo*		EÚ28	
		2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Celkový počet obyvateľov (v tisícoch)		622,1	622,2	2 069,2	2 071,3	2 892,3o	2 886,0	7 114,4	7 076,4	77 696	78 741	3 825,3	3 516,0p	1 804,9	1 771,6	508 504p	510 279zp
Podiel obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov na celkovom počte obyvateľov (v %)		67,8	67,6	70,5	70,3	69,1o	69,5	67,1	66,6	67,8	67,8	:	:	:	65,6p	65,5op	65,3zop
Hrubá miera prirodzeného pohybu obyvateľstva (na 1 000 obyvateľov)		1,7	1,8	1,3	1,2	3,6o	:	–5,4	–5,1	11,8	11,2	:	–1,8p	9,2p	:	–0,2op	0,0zop
Stredná dĺžka života pri narodení, muži (v rokoch)		74,4	:	73,5	:	76,2o	:	72,8	:	75,4	:	:	:	:	:	77,9op	:
Stredná dĺžka života pri narodení, ženy (v rokoch)		78,6	:	77,4	:	79,7o	:	77,9	:	81,0	:	:	:	:	:	83,3op	:

Trh práce	Poznámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Miera ekonomickej aktivity osôb vo veku 20 – 64 rokov: podiel obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov, ktorí sú ekonomicky činní (v %)	1.	68,5	69,1	70,2	69,6	71,3o	73,3o	68,1	70,0	59,9	60,9	59,2	58,8	42,8	44,0	77,1	77,5
Miera ekonomickej aktivity mužov vo veku 20 – 64 rokov: podiel mužov vo veku 20 – 64 rokov, ktorí sú ekonomicky činní (v %)	1.	74,9	76,7	83,8	83,8	81,8o	82,5o	76,7	78,0	82,7	83,3	71,9	72,0	65,1	66,8	83,4	83,7
Miera ekonomickej aktivity žien vo veku 20 – 64 rokov: podiel žien vo veku 20 – 64 rokov, ktoré sú ekonomicky činné (v %)	1.	62,1	61,6	56,2	54,9	61,1o	64,2o	59,5	62,0	37,3	38,5	46,3	45,3	20,4	20,9	70,8	71,4

Miery zamestnanosti, vo veku 20 – 64 rokov (v % obyvateľstva)																	
Spolu		56,7	57,1	51,9	53,3	59,3o	62,1o	56,0	59,1	53,9	54,3	43,2	44,2	29,1	32,3	70,0	71,0
Muži		61,9	51,3	61,5	63,7	68,1o	69,4o	63,7	66,3	75,3	75,5	53,9	56,4	44,9	49,9	75,8	76,8
Ženy		51,5	63,0	42,1	42,5	50,7o	55,0o	48,3	51,9	32,6	33,2	32,4	32,0	13,2	14,6	64,2	65,3
Osoby vo veku 15 – 24 rokov, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, v % obyvateľstva rovnakej vekovej skupiny		19,1	18,4	:	:	29,6	26,9o	19,9	17,7	24,0	24,0	27,7	26,4	31,4	30,1	12,0	11,6
Osoby vo veku 15 – 29 rokov, ktoré nie sú zamestnané, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, v % obyvateľstva rovnakej vekovej skupiny		23,4	22,3	:	:	32,8	30,0o	24,5	22,3	28,0	27,8	32,8	31,4	39,2	37,3	14,8	14,2
Zamestnanosť podľa hlavných odvetví																	
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo (v %)		7,7	7,7	17,9	16,6	41,3o	40,2o	19,4	18,6	20,6	19,5	17,9	18,0	2,3	4,2	4,5	4,3
Priemysel (v %)		10,8	9,8	23,4	23,1	11,6o	12,8o	19,9	20,2	20,0	19,5	22,0	22,7	18,7	18,0	17,3	17,3
Výstavba (v %)		6,6	7,7	7,1	7,2	6,9o	6,5o	4,5	4,3	7,2	7,3	7,5	8,6	9,5	11,5	6,8	6,7
Služby (v %)		74,8	74,8	51,6	53,1	40,2	40,5	56,1	57,0	52,2	53,7	52,6	50,8	69,5	66,3	71,4	71,6
Osoby zamestnané vo verejnom sektore ako podiel na celkovom počte zamestnaných osôb vo veku 20 – 64 rokov (v %)	2.	32,4	31,2	:	:	16,7o	15,6o	29,7	28,3	13,5	13,8	31,2	29,0	32,6	30,8	:	:
Osoby zamestnané v súkromnom sektore ako podiel na celkovom počte zamestnaných osôb vo veku 20 – 64 rokov (v %)	2.	46,6	47,0	:	:	83,3o	84,4o	70,3	71,7	86,5	86,2	63,2	65,9	67,4	69,2	:	:
Miery nezamestnanosti (v % pracovnej sily)																	
Spolu	1.	17,5	17,8	26,1	23,7	17,1o	15,2o	17,8	15,4	10,3	10,9	27,9	25,5	32,9	27,5	9,4	8,6
Muži	1.	17,7	18,3	26,7	24,4	17,1o	15,9o	16,9	14,8	9,3	9,6	25,9	22,6	31,8	26,2	9,3	8,4
Ženy	1.	17,3	17,1	25,1	22,7	17,1o	14,4o	18,8	16,2	12,6	13,6	30,9	30,2	36,6	31,7	9,5	8,8
Mládež, vo veku 15 – 24 rokov	1.	37,6	35,9	47,3	48,2	39,8o	36,5o	43,2	34,9	18,4	19,5	62,3	54,3	57,7	52,4	20,3	18,7
Dlhodobo nezamestnaní	1.	13,6	13,4	21,3	19,2	11,3o	10,1o	11,4	10,0	2,2	2,2	22,8	21,7	23,8	18,0	4,5	4,0

(> 12 mesiacov)																	
Priemerné nominálne mesačné mzdy a platy (v EUR)	3.	480	499	356	363	386	397	506	516	604	:	424	429	:	:	:	:

Vzdelávanie	Poznámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Osoby, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku: percentuálny podiel obyvateľov vo veku 18 – 24 rokov s nanajvýš nižším sekundárnym vzdelaním, ktorí sa ďalej nevzdelávajú ani odborne nepripravujú (v %)		5,7	5,5	11,3p	9,9	21,3o	19,6o	7,4	7,0	36,7	34,3	5,2	4,9	14,5	12,7	11,0	10,7
Verejné výdavky na vzdelávanie v pomere k HDP (v %)		:	:	:	:	3,1p	3,1p	4,0	3,9	4,3	4,6	:	:	4,5	4,7p	:	:
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov s nanajvýš nižším sekundárnym vzdelaním, spolu		6,6	6,8	:	:	:	:	8,6	7,8	46,5	43,9	6,2n	5,8n	:	14,6	17,2	16,8
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov s nanajvýš nižším sekundárnym vzdelaním, muži		6,9	5,8	:	:	:	:	9,3	8,6	46,2	44,2	5,6n	5,5n	:	12,5	19,4	19,1
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov s nanajvýš nižším sekundárnym vzdelaním, ženy		6,3	7,9	:	:	:	:	7,9	7,0	46,8	43,7	6,9n	6,3n	:	17,0	14,9	14,4
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), spolu		80,6	82,2	:	:	:	:	83,2	84,9	34,9	35,7	86,3	86,6	:	70,5	65,2	65,3
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), muži		85,3	86,9	:	:	:	:	84,5	86,3	37,8	38,3	88,6	89,0	:	74,5	65,9	66,1

Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 20 – 24 rokov s vyšším sekundárnym vzdelaním alebo s postsekundárnym vzdelaním (nezahrňovaným do terciárneho), ženy		75,7	77,2	:	:	:	:	81,7	83,3	32,2	33,3	83,5	83,7	:	66,0	64,5	64,5
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, spolu		31,0	33,9	28,6	29,1	22,1o	20,9o	28,9	29,9	23,5	26,5	17,2	23,1	17,2	19,1	38,6	39,0
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, muži		29,9	31,8	23,1	24,5	19,6o	18,0o	24,2	24,7	25,0	28,3	13,4n	16,6n	19,5	18,9	33,9	34,3
Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 30 – 34 rokov s terciárnym vzdelaním, ženy		32,2	35,9	34,5	33,8	24,7o	23,9o	33,7	35,3	22,1	24,6	21,3	29,4	14,7	19,4	43,3	43,8

Národné účty	Poznámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Hrubý domáci produkt																	
V súčasných cenách (v miliardách EUR)		3,7	4,0	9,1	9,7p	10,2p	10,7p	33,5	34,6	773,0	780,2	14,6	15,3	5,8	6,0p	14 797,4	14 907,9
Na obyvateľa (v EUR)		5 827	6 355	4 382	4 691	3 547	3 728	4 720	4 904	9 949	9 909	4 312	4 494	3 278	3 304	29 033	29 148
V štandarde kúpnej sily (PPS) na obyvateľa		12 200	13 000	10 500	10 900	8 500	8 500	10 500	10 700	18 900	18 800	9 100	9 300	:	:	29 000	29 100
V štandarde kúpnej sily (PPS) na obyvateľa, v pomere k priemeru EÚ (EÚ28 = 100)		42	45	36	37	29	29	36	37	65	64	31	32	:	:	–	–
Reálna (objem) ročná miera zmeny, v porovnaní s predchádzajúcim rokom (v %)		3,4	2,9	3,9	2,9p	2,2p	3,4p	0,8	2,8	6,1	3,2	3,1	3,3	4,1	3,4p	2,3	2,0
Hrubá pridaná hodnota podľa hlavných odvetví																	
Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rybárstvo (v %)		9,7	9,0	11,1	10,5p	22,9p	22,9p	8,2	7,9	7,8	7,0	7,3	:	12,6	13,4p	1,5	1,5
Priemysel (v %)		12,8	12,3	19,3	19,9p	13,9p	13,2p	25,9	25,9	22,4	22,3	21,9	:	20,8	21,1p	19,4	19,4
Výstavba (v %)		4,5	6,8	8,1	8,6p	10,2p	10,5p	5,5	5,4	9,3	9,7	4,6	:	8,4	8,2p	5,3	5,3
Služby (v %)		73,0	71,9	61,5	61,0p	53,0p	53,4p	60,4	60,8	60,5	61,0	66,2	:	58,2	57,3p	73,8	73,8

Platobná bilancia	Poznámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
--------------------------	----------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) (v miliónoch EUR)		619,3	371,6	202,8	316,9	818,4	936,5	1 803,8	1 899,2	:	:	248,9	240,5	271,8	177,2	–129 867	–116 465
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) (v % HDP)		16,9	9,4	2,2	3,3p	8,0p	8,7p	5,4	5,5	:	:	1,7	1,6	4,7	3,0p	–0,9	–0,8
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) vo vzťahu k EÚ28 (v miliónoch EUR)		403,0	–32,5	–20,7	199,1	:	:	1 480,4	1 304,4	:	:	160,5	190,9	11,2	15,6	–	–
Čisté (prílev – odlev) priame zahraničné investície (PZI) vo vzťahu k EÚ28 (v % HDP)		11,0	–0,8	–0,2	2,0p	:	:	4,4	3,8	:	:	1,1	1,2	0,2	0,3p	–	–
Remitencie ako % HDP		1,2	1,0	2,3	2,0p	5,9p	5,7p	8,5	7,8	:	:	8,3	8,2	11,5	11,5p	0,1	0,1

Zahraničný obchod s tovarom	Poznámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Medzinárodný obchod s tovarom																	
Podiel vývozu do krajín EÚ28 na hodnote celkového vývozu (v %)		35,6	37,4	77,0	79,9	75,4	77,9	67,0	67,6	44,5	47,9	71,6	71,3	32,6	22,6	–	–
Podiel dovozu z krajín EÚ28 na hodnote celkového dovozu (v %)		41,3	48,2	62,0	62,0	61,8	63,1	57,3	58,7	38,0	39,0	60,8	61,9	42,2	43,1	–	–
Obchodná bilancia (v miliónoch EUR)		–1 524	–1 736	–1 714	–1 777	–2 154	–2 399	–2 978	–2 483	–56 981	–50 676	–3 510	–3 448	–2 309	–2 480	59 553	32 002
Medzinárodný obchod s tovarom a službami v pomere k HDP																	
Dovoz (v % HDP)		60,6	62,9	65,0	64,7p	44,7p	:	56,4	57,5	26,0	24,9	53,2	52,3	49,5	51,3p	40,3	40,5
Vývoz (v % HDP)		42,1	40,5	48,7	50,0p	27,4p	:	46,7	50,0	23,3	22,0	34,6	35,4	19,3	22,5p	43,8	44,0

Verejné financie	Poznámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Štatistika verejných financií, v pomere k HDP																	
** Prebytok (+)/deficit (–) verejných financií (v %)		–7,4	–2,8	–3,5	–2,7	–4,1	–1,8	–3,7	–1,3	1,3	:	0,7	1,2	:	:	–2,4	–1,7
** Dlh verejnej správy (v %)		66,2	64,4	38,1	39,6	69,1	68,7	76,0	73,0	27,5	:	41,9	40,5	12,8	:	84,5	83,2

Finančné ukazovatele	Pozn ámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Ročná zmena spotrebiteľských cien (v %)	4.	1,4	0,1	−0,3	−0,2	2,0	2,5	1,5	1,3	7,7	7,7	−1,0	−1,1	−0,5	0,3	0,0	0,3
Celkový zahraničný dlh v pomere k HDP (v %)		:	:	69,3	74,2p	74,7p	73,5p	78,3	76,5	47,1	:	72,2	71,0	33,3	33,7p	:	:
Úroková sadzba pri pôžičkách (jeden rok), za rok (v %)	5.	:	:	:	:	74,7	73,5	:	:	53,0	:	:	:	:	:	:	:
Úroková sadzba vkladov (jeden rok), za rok (v %)	6.	8,53	7,45	3,75	4,25	7,77	5,89	6,50	5,50	10,79	:	5,74	4,97	8,32	7,47	:	:
Hodnota rezervných aktív (vrátane zlata) (v miliónoch EUR)	7.	1,23	0,93	0,25	0,25	1,35	0,80	2,50	2,50	7,27	:	0,09	0,09	0,90	1,01	:	:
Medzinárodné rezervy – ekvivalent mesiacov dovozu		673,7	803,0	2 261,8	2 613,4	2 880,0	2 945,0	10 378,0	10 204,6	99 619,6	:	4 414,6	4 887,4	706,4	605,1	:	:

Podnikanie	Pozn ámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Index priemyselnej výroby (2010 = 100)	8.	88,3	84,4	118,0	122,0	161,7	130,5	107,1	112,1	124,1	126,3	107,4	112,0	:	:	103,9	105,6

Infraštruktúra	Pozn ámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Hustota železničnej siete (prevádzkované trate na 1 000 km²)		18,1	18,1	28,1	27,4	13,8	12,2	48,6	48,6	13,2	:	20,1	21,9	30,9	30,9	:	:
Dĺžka diaľnic (v kilometroch)		0	0	259	259	:	:	693	741	2 282	2 542	128	:	80	98	:	:

Energia	Pozn ámka	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Čistý dovoz energie v pomere k HDP		4,2	3,4	6,4	5,1p	0,8p	1,3p	4,8	3,6	1,2	1,0	5,3	4,3	5,4	4,1p	1,6	1,3

: = nie je k dispozícii
 z = zlom v radoch (t. j. neúplný údaj)
 o = odhadovaná hodnota
 p = predbežný údaj
 n = nízka spoľahlivosť

– = neuplatňuje sa

* = Týmto označením nie sú dotknuté pozície k štatútu a označenie je v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244 a so stanoviskom Medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu nezávislosti Kosova.

** = Údaje o deficite a dlhu verejných financií krajín zahrnutých do procesu rozširovania sú zverejnené bez kontroly a bez akýchkoľvek záruk, pokiaľ ide o ich kvalitu a dodržiavanie pravidiel ESA.

Poznámky pod čiarou:

1. Turecko: nezamestnanosť na základe kritéria štyroch týždňov, pri používaní výlučne aktívnych metód hľadania práce.
2. Bosna a Hercegovina: súčet podielov netvorí 100 %, lebo iné typy vlastníctva sú vylúčené. Čierna Hora: okrem MVO; údaje sa týkajú počtu zamestnancov (v súkromnom alebo verejnom sektore) ako podielu celkového počtu zamestnaných osôb.
3. Albánsko: verejný sektor. Bosna a Hercegovina: čisté príjmy. Srbsko: mzdy a platy vyplácané zamestnancom právnych subjektov a podnikov nezapísaných v obchodnom registri.
4. Harmonizovaný index spotrebiteľských cien okrem indexu pre bývalú Juhoslovanskú republiku Macedónsko, Bosnu a Hercegovinu a okrem údajov z Albánska za rok 2015. Albánsko: zmena medzi decembrom jedného roku a decembrom predchádzajúceho roku.
5. Albánsky zahraničný dlh (vrátane priamych zahraničných investícií).
6. Albánsko: vážená priemerná sadzba pre 12-mesačné pôžičky za príslušný mesiac, pri 12-mesačnej splatnosti. Bosna a Hercegovina: krátkodobé úverové sadzby v národnej mene pri požičiavaní nefinančným korporáciám (vážený priemer). Čierna Hora: vážený priemer efektívnej úrokovej miery, zostávajúce sumy, ročný údaj. Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko: koniec roka (31. december).
7. Albánsko: úroková sadzba vkladov predstavuje vážený priemer sadzby pre novoprijaté vklady za príslušný mesiac, pri 12-mesačnej splatnosti. Bosna a Hercegovina: sadzby pri neterminovaných vkladoch domácností v národnej mene (vážený priemer). Čierna Hora: vážený priemer efektívnej úrokovej miery, zostávajúce sumy, ročný údaj. Bývalá Juhoslovanská republika Macedónsko: koniec roka (31. december). Turecko: jednoduchá sterilizačná operácia.
8. Čierna Hora a Srbsko: hrubé zložky namiesto kalendárne očistených zložiek.